

HANİFE KONCU*

Bir Ashâb-ı Keff Kıssası: *Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Keff*

The Story of Seven Sleepers: *Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Keff*

Ö Z E T

Ashâb-ı Keff'e geniş yer veren Klasik Türk edebiyatında, bu kıssayı işleyen birçok mesnevî yazılmıştır. Bu metinlerden biri İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, ND 2495-286 numarada kayıtlı, Ahdî mahlaslı bir şaire ait olan Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Keff'tir. Bu makalede bu mesnevînin transkripsiyonlu metni ve incelemesi yer almaktadır. Şairi hakkında mahlası dışında bilgi tespit edilemeyen eser, 17 yapraktan meydana gelmiş ve nesih hatla yazılmıştır. Her sayfasında genellikle 11 satır yer almaktadır. Müstensih Ahmed bin İsmail İzmiri olan eserin istinsah tarihi 1152/1739'dur. Metin, mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır ve 352 beyitten oluşmaktadır. Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınmış ve Arapça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Diğer birçok Ashâb-ı Keff metninde olduğu gibi bu metinde de râf' İbn Abbâs'tır. Makalenin inceleme kısmında metnin özeti verilmiş, eserde dikkati çeken bazı unsurlardan Hz. İsa, Suhuf-ı Mûsâ, şeytan-ı racîm, Dakyanus, Amâlık, mağara, gûy u çevgân ve kedi ile fare üzerinde durulmuştur. Mesnevînin dil ve üslup konusunda dikkati çeken özelliklerinin belirtilmeye çalışıldığı yazıda, ayrıca nüshaya müstensih tarafından yazıldığı düşünülen notlar ve açıklamalar tablo hâlinde sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Ashâb-ı Keff, Klasik Türk edebiyatı, mesnevî.

ABSTRACT

In the Classical Turkish Literature that gives a wide coverage to the story of Seven Sleepers, many masnavis on this issue have been written. One of them is situated in the Istanbul University, Faculty of Arts library, ND 2495-286, Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Keff which was written by a poet pseudonym Ahdî. This work, which was written by a poet that we have no information about other than his pseudonym, is composed of 17 folios and written with the calligraphy of naskh. Usually, there are 11 lines on each page. The work was copied in 1152/1739 by the copyist Ahmed bin İsmail İzmiri. The text was written with the meter type of masnavi and composed of 312 couplets. It was written with the arûzpattern of fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün and it was translated from Arabic to Turkish. As happens with many other Ashâb-ı Keff texts, this text is also belonged to the story-teller İbn Abbâs. In the analysis part, the abstract of the text is given and it was focused on some important ingredients such as Hz. İsa, Suhuf-ı Mûsâ (revelation pages of Mûsâ), şeytan-ı racîm (cursed devil), Dakyanus, Amâlık, mağara (cave), gûy u çevgân (the game of polo), and kedi and fare (cat and mouse). In the text in which it was tried to determine some of the features of the narration mode of masnavi, some notes and explanations which was possibly written by the copyist on the manuscript was presented in a chart.

KEYWORDS

Ashâb-ı Keff, Classical Turkish Literature, masnavi.

Ashâb-ı Keff kıssası üzerindeki inceleme ve araştırmalar uzun bir tarihî süreci kapsamakla beraber, Türkiye'de son yıllarda yapılan çalış-

* Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul (hkoncu@gmail.com).

¹ Ahmet Rifat *Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafıyye* adlı eserinde Ashâb-ı Keff'in Allah'ın inayetine mazhar olan yedi kişi olduğunu belirtir. Bunların beşi veya altısı Desyus (Dakyus)'un etrafındaki kişilerdir. Yazar, bu kişilerin Hıristiyanlık dinine

malarda yoğun bir artış olduğu görülmektedir. Gerek tez gerek kitap ve makale, gerekse sempozyumlar vasıtasıyla konu gündemde kalmakta, bağlamı genişletilmekte ve disiplinlerarası çalışmalarla “Ashâb-ı Kehf” kıssası anlamlandırılmaya, yorumlanmaya çalışılmaktadır.² Biz de yapılan çalışmalara bir katkı sağlayabilir düşüncesiyle bu makaleyi kaleme aldık.

Ashâb-ı Kehf’e geniş yer veren Klasik Türk edebiyatında, bu kıssayı işleyen birçok mesnevî yazılmıştır (bkz.Yüksel vd. 1996: 35-38; Yılmaz 2006: 35-64; Koncu 2012: 9-57; Yekbaş 2013; a.y. 2013: 311-325 vb.). Bu metinlerden biri İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, ND 2495-286 numarada kayıtlı olan *Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Kehf*’tir. 17 yapraktan oluşan ve nesih hatla yazılmış olan metnin her sayfasında genellikle 11 satır yer almaktadır. Müstensihi Ahmed bin İsmail İzmirî olan eserin istinsah tarihi 1152/1739’dur. Ketebe kaydına göre eserin istinsahı Şaban ayının başlarında bir gece yarısı tamamlanmıştır.

Eserin 351. beytinden anlaşıldığı üzere şairi “Ahdî”dir. Biyografi kaynaklarına bakıldığında bu mahlası kullanan birçok şair olduğu görülmekte, ancak böyle bir eseri olan Ahdî’den bahsedilmemektedir

inandıklarından, Desyus (Dakyus)’tan kaçtıklarından, bir çobana rastladıklarından, çobanın köpeğinden, bir mağarada uyuyup üç yüz dokuz sene sonra imparator Tudosyus zamanında uyandıklarından bahsetmekte ve hem İslamiyetle hem de Hıristiyanlıkla alâkalı kaynaklarda yer alan isimlerini şöyle saymaktadır:

<u>“İslâm Beyninde</u>	<u>Du’â Kitâbında</u>	<u>Ba’zı Kütüb-i Nasârâda</u>
1 Yemlîhâ	1 Malhus	1 Yemulihus
2 Mekselinâ	2 Meksimiyanus	2 Meksimilyanus
3 Meslînâ	3 Yuhanna	3 Andonyus
4 Mernûş	4 Martiniyanus	4 Martiniyanus
5 Debernûş	5 Diyonisius	5 Dionius
6 Sâzeniş	6 Sarabion	6 Kesakosnudianus
7 Kefeşetayyûş	7 Kostantin	7 Kostantinus”
8 Kıtmir Kelb”	(Ahmet Rifat 2004: 1-2,184,185).	

² Mesela 20-22 Eylül 2012 tarihinde Kahramanmaraş’ta düzenlenen *Uluslararası İnanç Turizmi ve Eshab-ı Kehf Sempozyumu*’nda sunulan bildiriler konuyu mimarî, dinî, edebî, tıbbî, psikolojik, mitolojik ve görsel sanatlar vb. birçok açıdan değerlendirmektedir. Geniş bilgi için bkz.(*Uluslararası İnanç Turizmi Ve Eshab-ı Kehf Sempozyumu*, 2013).

(İpekten vd. 1988: 14; Tuman 2001: 713, 714; Mehmed Süreyyâ 1996:719). Bu sebeple şair hakkında bilgi tespit edilememiştir.

Ahdî'nin *Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Kehf'i*, mesnevî nazım şekliyle yazılmış, 352 beyitten oluşan bir metindir. Bahr-ı remelden fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılan eserde, klasik mesnevî tertibine uyulmamış, doğrudan konuya girilmiştir. Metin, ihtiva ettiği özellikler bakımından Âmil Çelebioğlu'nun ifadesiyle "halk tipi mesnevî" (Çelebioğlu 1999: 45)ler grubuna dâhil edilebilir. Eserde yer yer *Kur'ân-ı Kerîm*'den ve Arapça ibarelerden iktibas yapılmıştır.

Bu mesnevî, Arapça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiş eserlerden biridir. 337-339.beyitleri arasında şair, asıl metnin Arapça olduğunu, Türkçe'ye bu dilden tercüme yaptığını, çevirinin manzum olduğunu ifade etmekte ve bu kıssayı neden tercüme ettiğini açıklamaktadır:

Neşr-i 'ârî hem 'Arab dilince bu
Kıssa yazılmış idi ey hûb-rû

Tercüme kıldım anı Türki'ye ben
Nazm ile didüm ola cârî suhan

Çünkü hem-şehrimdür Aşhâbi'l-kehif
İdeyim vâzih beyân eyle vaşif

Eserin Özeti

Ahdî'nin kaleme aldığı bu kısa mesnevînin özeti şöyledir:

Eski zamanda Efsus adında büyük bir şehir vardır. Şehrin adı Efsus olmakla beraber önceki ismi Tarsus'tur. Şehrin Dakyanus adında bir şâhı vardır. Dakyanus, kalbine kibir ve kin dolmuş, tanrılık davası güden bir "la'în" dir. Buşâh günlerden bir gün tahtı üzerinde uyumakta, Yemliha da ona hizmet etmekte ve etrafı gözlemektedir. Ansızın yarıktan bir fare çıkar, bir kedi de onu yakalamaya çalışır. Fare uyumakta olan şâhın üzerine düşer, uykudan korkuyla uyanan şâha sanki düşman kılıç çalar. Yemliha, onun bu hâlini görünce yanında olan kişiye "şayet Dakyanus tanrı olsaydı korkuyla bu hâle gelmezdi" der. Kıssada yer alan Yemliha ile beş kardeşi, Dakyanus'un halasının oğulları ve aynı zamanda vezirle-

ridir. Bir gün Yemliha ve kardeşleri kasrın tavanına döşeklerini serip yatarlar. Yemliha gece yarısı gökyüzüne bakar, o esnada gökyüzü yıldızlarla doludur. Yemliha, kardeşlerini uyandırır ve düşüncelerini açıklayıp onlara Allahlarının kim olduğunu sorunca kardeşleri de Dakyanus kulu olduklarını söylerler. Yemliha, göğü, yıldızı yaratanın, yeri döşeyenin, dağları kuranın, denizi akıtanın “Dakyanus” mu olduğunu sorar. Kardeşleride bütün bu saydıklarını Dakyanus’un yapmadığını söylerler ve “bunu yapana ibadet edelim” derler. Ancak kardeşleri Dakyanus’tan çekinirler. Sonunda Yemliha’nın rehberliğinde gece gök tanrısına ibadet etmeye ve gündüz de Dakyanus’un hizmetinde olmaya karar verirler. Geceleri ipekten giysilerini çıkarıp değersiz elbiseler giyerler ve vakitlerini secde ederek geçirirler. Ancak fitneci iblis boş durmaz ve Dakyanus’un huzuruna çıkıp Yemliha ve kardeşlerinin onun rızkını yediğini ancak başkasına taptığını söyler. Dakyanus da bu durumu Yemliha ile kardeşlerinden sorar. Onlar da kendilerine kaftan ve rızık verene, hasta olduklarında iyileştirene taptıklarını belirtirler. Ancak iblis ikinci kez gelip Yemliha ve kardeşlerinin Dakyanus’un rızkını yediğini ancak başkasına taptığını şâhla ısrarla belirtir. Şâh, iblisin bu ısrarı üzerine yeniden sorar ve taptıklarının kim olduğunu açıkça öğrenmek ister. Yemliha bu konuşma esnasında Dakyanus’a gökyüzünü, yeryüzünü, nehri, vahşi hayvanları yaratıp yaratmadığını sorup Dakyanus’tan “hayır” cevabı alınca artık ona ibadet etmeyeceklerini, yeri, göğü, denizi, dağları yaratan Allah’a ibadet edeceklerini belirtir. Bunun üzerine Dakyanus, onları hapsettirir. Tarsus şehrinde yaşayanların bir bayramı vardır ki o zamanda halk şehirden çıkar, yedi gün bayram eder. Yine böyle bir bayram zamanı gelir, tüm halk şehirden çıkar. Bu esnada Yemliha gece hapiste yatarken bir düş görür. Düşte, yalın yüzlü, başlarında yeşil sarık, üstlerinde beyaz kaftan ve bellerinde altın ve gümüşten yapılmış kemerler olan iki oğlan vardır. Elllerinde birer çevgân bulunmakta, ortada altın bir top yer almakta ve gûy u çevgân oyunu oynamaktadırlar. Aslında bu iki oğlan, Cebrâil ile Mikâil’dir ve onlara eğer hapisten çıkmak istiyorlarsa bu oyunu oynamaları gerektiğini söylerler. Bunun üzerine Yemliha düşünüyü kardeşlerine yorar, onlarla birlikte zindancıyı hapisten çıkmaları konusunda ikna eder. Zindancı, şâh dönünce geri gelmeleri şartıyla Yemliha ve kardeşlerini salıverir. Yemliha evine döndüğünde bir işçi

bulup her birisine gümüşten çevgân ve top yapmasını ister. Hepsi çevgânlarını alınca oynamaya başlarlar. Yemliha topa vurur, top şehrin kapısına değince kapı açılır ve bunlar da topun peşi sıra gidip şehirden uzaklaşırlar. Dağda koyunlarını otlatan bir çobana rastlarlar. Kıyafetleri ipekten olduğundan tanınma endişesiyle çobandan elbisesini isteyip karşılığında kendi giysilerini teklif ederler. Çoban önce alay ettiklerini zanneder ancak onların şehirden kaçtığını ve Allah'a ulaşmak istediklerini öğrenir. Bunun üzerine koyunları sahiplerine götürür ve kazancıyla onlara elbise alır. Bu arada çoban onlara katılır. Çobanın köpeği de onlarla yola koyulmak ister, ancak Yemliha ve kardeşleri yerlerini belli eder düşüncesiyle köpeğin gelmesini istemezler. Bunun üzerine çoban köpeğin de kendisiyle birlikte Allah'a secde ettiğini söyler ve Allah'ın lutfuyla köpek dile gelip Allah'ın birliğine şahadet eder. Bunlar köpeklerle beraber bir ulu ağacın olduğu, altında çeşme bulunan bir çimenliğe gelirler, oturup yemek yerler. Bu arada çoban, kırbasını suyla doldurur. Karşıdaki dağa çıkarlar, dağda ulu bir yokuş, yokuşun bittiği yerde de bir mağara vardır. Dinlenmek için buraya girerler ve Allah onların üstüne uyku havale eder. Bu esnada Dakyanus bayramını tamamlayıp şehre dönmüş, Yemliha ile kardeşlerinin kaçtıklarını öğrenip hiddetlenmiştir. Etrafındakilerle birlikte onları aramaya başlar, izlerini takip eder. Yemliha ve kardeşlerinin sığındıkları mağaraya gelip kapısında köpeği görürler, ancak Allah'ın kudretiyle köpekten korkup kaçarlar. Allah köpeğe öyle bir heybet ihvan etmiştir ki birçok vezir mağaranın kapısına gelmiş, Yemliha ve kardeşlerini görmüş ancak köpek sebebiyle içeri girememiştir. Onları orada bırakıp şehre dönerler. Şâh yetmiş yıl daha yaşayıp ölür. Yerine oğlu geçer ve o da yüz otuz yıl yaşar. Bundan üç yüz yıl geçince de Tarsus şehrine İsâ peygamber gelir. Burada yaşayanlar ona iman ederler ve o da bir mümini halka şâh tayin eder. Bu arada Yemliha ve kardeşleri üç yüz dokuz yıl uyurlar, Allah onları sağa sola çevirmek için bir melek gönderir. Sonunda uykudan uyanırlar, ne kadar uyduklarını birbirlerine sorup neticede çok kısa bir süre olduğuna karar verirler. Bu esnada kısa bir süre uyduklarına delil olarak çoban da kırbasındaki suyun eksilmediğini belirtir. Hepsi acıkmıştır ve Yemliha'yı yiyecek almak üzere şehre gönderirler. Yemliha önce çimenlik yere gelir, burada ne çeşme ne de ağaç vardır. Çok şaşırıp durumu kardeşlerine iletir ve

yeniden yola koyulur. Şehrin kapısından girip “*Lâ ilâhe illallâh ve enne İsî Resûlullah*” yazısını görünce şaşırıp kalır. Bir ekmekçi bulup ona üzerinde Dakyanus’un sûreti bulunan parayı verir. Ekmekçi, Yemliha’ya bu parayı nereden bulduğunu sorar ve onun verdiği cevaba inanmaz. Etraflarına halk toplanır, ikisi birlikte kadıya giderler. Kadı da ekmekçi gibi bu dirhemi nereden bulduğunu sorar. Yemliha da bunun Dakyanus dirhemi olduğunu tekrar eder. Kadı, Yemliha’nın durumunu şâha yazar, şâh da Yemliha’yı huzuruna getirtir. O da benzer suallerle parayı nereden bulduğunu sorunca Yemliha daha önce verdiği cevabı verir. Şâh, Dakyanus adını duymadığını, hazinenin yerini söylerse kendisine hisse vereceğini belirtir. Yemliha etrafta komşu ve tanıdıklarının olduğunu söyleyince şâh, kadı ve halk onunla beraber giderler. Ancak Yemliha kendi menzilinin yolunu bulamaz. Allah’a yalvarınca, O’nun tarafından görevlendirilen Cebrâilyolu gösterir. Böylece Yemliha evini bulur, ancak evin yüz yirmi yaşında bir sahibi vardır ve kendisini tanımamaktadır. Ev de atasından miras kalmıştır. Yaşlı adam, Yemliha’nın henüz çok genç olduğunu, bu iddiasından utanması gerektiğini söyler. Bu durum üzerine Yemliha, buranın kendisinin olduğunu ispatlayacak bir işaret gösterir. Evin ortasında iki sütun bulunduğunu, birinin içinin altınla, diğersinin de dirhemle dolu olduğunu belirtir. Şâhın emriyle iki direk delinir ve Yemliha’nın belirttiği gibi içlerinden altın ve dirhem çıkar. Ev sahibi pîr, bunun üzerine kilidi altından, kendisi gümüşten yapılmış sandığını açıp içinden kıızıl bir hırka ve hırkanın içinden İmrânî dille yazılmış bir kitap çıkarır, ağlamaya başlar. Yemliha’ya adını sorar ve öğrenince onun elini ayağını öper. Pîr, Yemliha’nın ceddinin babası olduğunu, üç yüz dokuz yıl önce şehri terk edip gittiğini, şehirde hamile bir avratı kaldığını, o dönemde şâhın Dakyanus olduğunu, bunların ondan kaçtığını belirtir. Bunun üzerine şehir halkı ile şâh onun elini öper, şâh kardeşlerini de görmek ister. Mağaranın yakınına gelince Yemliha kardeşlerine haber vermek için önden gider. Vaziyeti anlatınca, onlar artık dünya dirliğinin kendilerine uygun olmadığını düşünüp Allah’a dua ederler. Cebrâil gelir, mağarayı onların üzerine kapatır. Yemliha gelmeyince şâh ve diğerleri mağaraya giderler, ancak mağarayı kemer gibi bağlı görürler ve şehre geri dönerler.

Mesnevîde Geçen Bazı Unsurlar

Mağara: Ashâb-ı Khef mağarasının yerinin nerede olduğu hususu, aslında bu kıssanın/hikâyenin belki de en büyük sorunsallarından biridir. Türkiye’de ve dünyada birçok Ashâb-ı Khef mağarası olduğu belirtilmektedir (Sert 2009:125-139; Abakay 2012: 275-292; Alparslan 2010: 85-113; Afşaroğlu 2000: 257-287; Akgündüz vd. 1993: 399-403vb.). Genelde mağaranın yerinedebîmetinlerde kesin olarak ifade edilmediği söylenebilir.³ Ancak makale konumuz olan mesnevîdeşair, seher vakti gün doğmadan önce Hani’den Ashâb-ı Khef’in bulunduğu mağaraya nasıl gidildiğini anlatmakta, adeta yolu tarif etmektedir. Hani’ye buranın yakınlığından bahseden şair, mağaranın yerinin yüksek bir dağda bulunduğunu anlatmakta ve kibleye karşı olduğunu belirtmektedir:

Gün tülû’ itmezden evvel fi’s-seher
Hani’den ol kehfe her kim ki gider

Ol makâma irişür vaqt-i duhâ
Hani’ye tâ böyle yakındır o câ

Bir üçe tağın önündedir o gâr
Kibleye qarşudurur şöyle ki var

Gün toğunca toğunur şağa ‘ayân
Çün gurüb ide deger şola revân (b. 340-343)

Suhuf-ı Mûsâ: Hz. Mûsâ, kendisine kitap gönderilen dört büyük peygamberden biridir. Ömer Faruk Harman konu hakkında, “Hz.

³ Mesela Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi, nu. 301/9’da yer alan *Hikâyeti Ashâbü'l- Khef ve bihî nesta’în*’de mağaranın yeri belirsiz olarak şöyle anlatılmaktadır:

Eytdiler diñlenmege bir yir gerek
Bu gice eglenmege bir yir gerek

Bir muqâbil yirde bir gâr gördiler
Eşiginde bir bulağ var gördiler

Ol bulağ üstinde var bir hoş ağaç
Bir ‘acâyib nesne ey baş[lar]a tâc (yk. 153a)

Bu hikâye hakkında bilgi için bkz. (Yekbaş 2013: 111-117).

Mûsâ'ya kitap, suhuf, elvâh verilmiştir. Bazı İslâmî kaynaklara göre ona verilen levhalar yeşil zümrütten ve üzerlerindeki yazılar altındandı. Tevrat'ın Mûsâ'ya vahyedilişi Tîh'te tamamlanmıştır. Mûsâ'ya on sahife verilmiş ve bunlar 100 sahîfeye tamamlanmıştır. Ardından ona İbrânîce olarak Tevrat indirilmiştir."(Harman 2006: 212) cümleleriyle bilgi vermektedir. Şair "Suhuf-ı Mûsâ"yı aşağıdaki beyitte kullanmıştır:

Şuhf-ı Mûsâ'dan birez şey vâşılı
Vâkı' olmuşdı buların hâşılı (b.19)

Şeytân-ı racîm: *Kur'an-ı Kerîm*'in 3 (Âl-i İmrân) 36, 15 (Hicr) 17, 16 (Nahl) 98, 81 (Tekvîr) 25 gibi âyetlerinde "kovulmuş şeytan" ifadesine yer verilmiştir (<http://kuran.diyanet.gov.tr>).⁴ Bu metinde de şeytan arabo-zucu bir konumda yer almakta ve Yemliha ile kardeşlerinin hapse atılmasına sebep olmaktadır⁵:

Anların bu hâline oldem muķîm
Vâkıf olup bildi şeytân-ı racîm

Kim şanemler terkin itmişdir bular
Hâķķ'a iderler 'ibâdet her nazar

Vardı Daķyânûs'a ol sâ'at la'în
Secdeye baş indirip ũurdu yakın (b.38-40)

Gûy u çevgân: Ashâb-ı Kehf metinlerinde adı çok geçen bir oyun olan gûy u çevgân (bkz. Yılmaz 2006: 49-51; Kaplan 2010: 156-158; Karabey 2012: 81-86), daha ziyade Yemliha ve kardeşlerinin zindandan kurtulmasını sağlayan bir oyun olarak anılmaktadır. Oyunu öğretenler ise Cebrâil ve Mikâil olarak geçmektedir:⁶

⁴ Şeytan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Çelebi 2010: 39, 99-101).

⁵ Bu husus sadece bu mesnevîde değil, bu konuda yazılan birçok mesnevîde ve mensur Ashâb-ı Kehf metinlerinde görülebilir. Mesela Yûsuf-ı Meddâh'ın metni için bkz. (Koncu 2012: 26, 27), İslamî'nin metni için bkz. (Yüksel vd. 1996: 35), (Yılmaz 2006: 46-50).

⁶ İslamî'nin mesnevîsinde de geçen bu oyun hakkında Nuran Yılmaz şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: "İslamî, bir taraftan Ashâb-ı Kehf'in halk tarafından pek bilinmeyen hatta merak uyandıran bir oyunu oynayarak dikkatleri oyunun üzerine çektiklerini ifade ederken diğer yandan bunların yönetici zümresinden oluşlarıyla oynadıkları oyunun uygunluğunu da gözetmiş olmaktadır." (Yılmaz 2006: 50).

Bu Mîkâ'il kardeşim ben Cebrâ'il

Bu cevâbı istimâ' it bellü bil

Çıkmağ istersiz bu habs u şehrden
İşbu lub'ıla görüñ siz mekrden (b.84, 85)

Topa çevgân urdı ol dem Yemlihâ
Top gitdi murğ-veş derden yaña (b.106)

Ayrıca şair, dünyada bunu ilk kez oynayanın Yemliha olduğunu da 109. beyitte ifade etmektedir:

İbn 'Abbâs ider evvel oynayan
Yemlihâ'dur top ile ender-cihân

Hz. İsa: Ashâb-ı Khef'le alâkalı kesin olarak bilinmeyenlerden biri, olayın ne zaman gerçekleştiğidir.⁷ Birçok manzum ve mensur metinde Ashâb-ı Khef'in mağarada uykuya dalıp 309 yıl uyumalarından sonra Hz. İsa'nın geldiği kayıtlıdır.⁸ *Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Kehf*'te de Yemliha,

Feyzi Halıcı ise, bu oyunun Batıya Persler tarafından öğretildiğini, *Şehnâme*'de Siyavuş'un Efrasiyab'la bu oyunu oynadığını, Emevîler ve Abbasîler dönemlerinde bu oyunun saray eğlencelerinden olduğunu belirterek "Bu oyun Karahanlı ve Selçuklular'da da yaygın olarak oynanıyordu. Kutadgu Bilig'de elçilerin vasıfları sayılırken çevgânda mahir olmaları gerektiğinden söz edilir. Daha sonra çevgân Bâbürlülüler'le Hindistan'a girmiş ve yayılmıştır. Mısır'da özellikle Memlûkler döneminde Kal'atülcebel'de meydan denilen yerde top ve çevgân oynanıyordu. Hatta hükümdarın çevgânını taşıyan resmî bir görevli de vardı. Çöğendar, çevgândar, çükündar diye adlandırılan bu görevli hükümdarın oyuna gidişi sırasında yanında bulunurdu." bilgisini aktarmaktadır (Halıcı 1993: 8, 294, 295). Ashâb-ı Khef metinlerinde bu oyunu Cebrâil ve Mikâil'in öğrettiği belirtilmekle beraber Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, nu. A 107'de yer alan eksik bir *Ashâb-ı Khef* metninde önce Dakyanus'un top oynadığı kaydedilmektedir: "Taқыânūs'uñ bir 'âdeti vardı yılda bir gün meydâna çıkardı top oynardı. Bu yigitler ÷anışdılar ki topı uralum çıkaralum ardına düşelim bu bahâne ile andan öte gidelim diyüp altısı ÷anışdılar." (yk. 208a).

⁷ Birçok kaynakta bu hususa temas edilmiştir. Mesela Gazi Husrev Kütüphanesi'nde kayıtlı bir Ashâb-ı Khef metninde bu olayın Hz. İsa ile Hz. Muhammed dönemleri arasında olduğu belirtilmektedir (*Ashâb-ı Khef*, Gazi Husrev Kütüphanesi (Bosna Hersek), Türkçe Yazmalar, nu. 5574/6, yk. 20b).

⁸ Bu husus konuyla alâkalı bir metinde şöyle anlatılmaktadır: "Be-her hâl şehriñ kapısına geldi gördi ki bārūnuñ üzerine bir beyâz 'alem dikilmiş ve ol 'alem üzerinde yazılmış ki *Lâ ilâhe illallâh 'İsâ rūhu'llâh*. Yemlihâ gâyetde mütehayyir oldı

şehre giderken şehrin kapısının üzerindeaşağıdaki beyitten sonra yazılı ifadeyi görür:

Bāb-ı şehre irdi çün ol bahtlu
Bunu gördi çapu üzre yazılı (b. 234)
Lā ilāhe illallāh ve enne 'Īsī resūlu'llāh

Dolayısıyla metne göre hikāye Hz. İsa'dan önce başlayıp onun devrinden sonra tamamlanmaktadır.

Amâlık: Sargon Erdem, Amâlık'ın "En eski Arap kabilesi olduğu kabul edilen yarı efsanevî göçebe Sâmi topluluk" (Erdem 1989: 556) olduğunu belirterek "Arap tarihçilerinin Amâlık ve İmlâku şekillerinde de kaydettikleri Amâlika Kur'an'da yer almaz; İslâmî kaynaklara Benî İsrâil rivâyetlerinden geçmiştir." (Erdem 1989: 556) bilgisini vermektedir. Mesnevîde 2 beyitte "evlād-ı 'Amâlık", 1 beyitte de "'Amâlık dirhemi" şeklinde geçmektedir:

Ehli evlād-ı 'Amâlık'dan idi
Varıdı bir şāh Dakyānūs adı (b.7)
Bunda evlād-ı 'Amâlık'dan o dem
Şāh Dakyānūs imiş şāhib-sitem (b. 312)
Bu 'Amâlık dirhemindendir 'ayān
Şāha bildir sen bunu bellü beyān (b. 240)

ve eytdi. Bir iki gündür ki biz bundan ayrılmışuz cihān bir çayrı 'ālem olmuş bu ne 'aceb vākı'adur diyü ol fikre varup bir sâ'at oturdu ve kendü gözlerin sil[di] ve mütehayyir idi. Belki gözlerime uyku sebebiyle böyle görünür dir idi. Andan durdı. Şehrūn içerüsine girdi. Çapunuñ iç yanında bir kişi gördi oturmuş. Ol kişiye su'âl eyledi. Ey kişi bu şehre ne şehri dirler didi ve pâdişāh kimdür ve ne ismiyle yād olunur didükde ol kişi eytdi. Bu şehrūn pâdişāhunuñ adı Şakqūs(?)'dur ve Hâzret-i 'Īsī 'aleyhi's-selām dīninde bir pâdişāh-ı müteçayyiddür didi. Yemlîhā bu cevābları işidicek kendünden geçüp deryā-yı tefekkürde çalup ol kişiye tekrār su'âl eyledi ki ol 'ālem üstinde olan nedür didükde cevāb virdi ki on sekiz biñ 'ālemi ketm ü 'ademden vücūda getüreñ Allāh 'azīmü's-şānuñ ism-i pâki ve resūli 'Īsī rûh'ullāh ibn Meryem 'aleyhi's-selāmuñ ism-i şerīfidür didi. Yemlîhā'nuñ ma'lūmı oldu ki devrān dönmiş. Yemlîhā eytdi ki ey bürāder ol 'Īsī ibn Meryem 'aleyhi's-selām çandadır luḫf eyle baña anuñ mekânını çaber vir tā ki varup cemāl-i şerīfini görüp çāk-i pâyına yüzüm süreyüm didi." (*Eshāb-ı Kehf Hikāyesi*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî-Roman, nu. 47, yk. 20b-21a.)

Dakyanus: Hemen bütün Ashâb-ı Kehfikâyelerinde hükümdar Dakyanus (Takyanus) olarak geçmekte ve kötü bir karakter olarak anlatılmaktadır.⁹ Mesnevîde bu hükümdarın tanrılık davası ettiği, gönlünün kibir ve kin ile dolu olduğu aşağıdaki beyitlerde belirtilmektedir:

Ehli evlâd-ı ‘Amâlık’ dan idi
Varıdı bir şâh Daqyânüs adı
Kâlbine tölmişdi anuñ kibr ü kîn
Tañrılık da’vâsın eylerdi la’în (b.7,8)

Kedi-fare: İncelenen mesnevîdedikkat çeken kullanımlardan biri “kedi” ve “fare”ye yer verilmiş olmasıdır. Birçok metinde birbirinin düşmanı olan bu iki hayvan, fabl türü eserlerin vazgeçilmez kahramanlarından. Ahdî’nin mesnevîsinde Dakyanus’u korkutan ve etrafındakilerin onun tanrı olamayacağını kavramasını sağlayan unsur olarak geçmektedir¹⁰:

⁹ Mehmed Emin, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, numara 835/1’de bulunan *Hikâye-i Ashâb-ı Kehf*’in 3b-4a yapraklarında Dakyanus’u şöyle tavsif etmektedir: “Hâzret-i rûhu’llahü’l-ekrem İsi bin Meryem ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhi’s-selâm cânib-i semâya cilve-nümâ olduğdan soñra ehl-i İncil üzerine şekâvet gâlib olup ekşeri tuğyân ve ‘ibâdet-i aşnâm u evşân itdiler ve bu emr-i kabîh bir mertebe kuvvet ve ekşer buldı ki mülûkları dahı tuğyân ve ‘ibâdet-i şeytân idüp hâzret-i Mesîh ‘aleyhi’s-selâm dîni üzre bende-i ‘âbid ve mü’min [ü]muvaḥḥid eḳall-i ḳalîl ḳaldı. Ol tuğyân iden mülûkdan birisi Rûm meliki Daqyânüs-ı la’net-me’nûsdur ki bed-baht kendi câdde-i tevḥîdden çıkup ‘ibâdet-i evşân u şeyâtin için zebḫ-i ḳurbân itdüğinden ğayrı bu fesâdda kendüye mülḫaḳ olmayanları ya dest-i cebr ile kendüye çekerdı ya tîğ-i cevr ile ḳanın tökerdi. Ol sitemkâr kemâl-i dâlâletden diyâr-be-diyâr zûr u teccüsüs idüp sâ’ika-vâr ḳanğı diyâra nâzil olsa anda cân-ı tevḥîd ile zinde olanları süzân iderdı ve ‘âlem-i dâlâletde ḫâk-i tîre gibi cânsız ḳalanları ḳoyup giderdi. El-ḳuşşa bir vechle zûr u cevr iderek ber-muktezâ-yı irâde-i fi’âl-i ḫâkîm Aşḫâb-ı Kehf ve raḳîmüñ medîneleri ki ismi ol zamân Efsûs ve hâlâ kütüb-i tefâsîrde yazılan üzere Tarsûs’dur aña nâzil ve âteş-endez-ı mesâkin[ü] menâzil oldı. *Ḳit’a*

Döküldi zûlmet-i şeb tîre oldı şafḫa-i ‘âlem
Atıldı âteş-i dil recm-i şeytâna şihâb-âsâ
Kimi nûr-ı başîretle irişdi Âb-ı ḫayvâna
Kimi düşdi çeh-i tuğyân u küfre oldı nâ-peydâ”

¹⁰ Mesela, Kâtib Kemâl’in mesnevîsinde sadece kedi yer almaktadır (Yekbaş 2013: 67). Mensur bir Ashâb-ı Kehf’te de fare yoktur, sadece kedi bulunmaktadır: “Tâ ki

Bir yarığdan fâre çıktı nâgihân
Tutmağa anı kedi oldu revân

Şâh yaturken fâre düşdi üstüne
Ditreyüp şâh bakdı cism ü destine (b.11, 12)

MesnevîninRâvîsi

Mesnevî, birçok Ashâb-ı Kehf metninde olduğu gibi İbn Abbâs'tan rivayet edilmiştir (diğer örnekler için bkz. Yekbaş 2013: 10-13). Şair, eserinin 13 beytinde (b. 20, 37, 86, 105, 150, 176, 187, 196, 223, 227, 299, 315, 318) “râvî dir” ve “râvî ider” ifadeleriyle mesnevînin aktarıcısına işaret etmektedir:

Râvî dir bunlar bu hâl üzre ‘ayân
Bir uzun müddet geçürdiler zamân (b.37)

Râvî ider Yemliḡâ taḡrîrini
İtdi ihvâna düşi ta‘bîrini (b. 86)

Şair bazen râvî olarak ismini anmadan belirttiği İbn Abbâs'ı yer yer adıyla da zikretmiştir. “İbn ‘Abbâs” yanında bazen de “ibn” kelimesini Türkçeleştirerek “oḡlı” şeklinde kullanıma yer vermiştir. İbn Abbâs metinde bu şekilde 10 beyitte (b. 1,58, 71, 109, 137, 156, 164, 197, 201, 331) geçmektedir:

İbn ‘Abbâsider evvel oynayan
Yemliḡâ’dur ṡop ile ender-cihân (b. 109)

Didi ‘**Abbâs oḡlı** cümle gitdiler
Kelb-i râ‘î daḡı yola şaldı ser (b. 137)

günlerde bir gün Takyânüs taḡtı üzerinde uyumuşdı ve bu altı ḡulâm hizmetine ṡurmuşlardı. Nâḡâh üstine bir kedi sıçradı. Takyânüs uyḡusından belîñleyü ṡurdu bî-ḡo[d] oldu ve ‘aḡlı gitdi ve endâmına lerze düşdi ... Bir zamândan soḡra ‘aḡlı başına geldi uyumadı. Çünkü Yemliḡâ veḡalan yoldaşları bu hâli gördiler ta‘accübeḡaldılar ve her biri kendü ḡöñlünde eytdiler bu nice tañrıdurki bir kideden böyle ḡorḡup ‘aḡlı başından gitdi. Bunun gibi kişi tañrılıḡa lâyık degüldür didilerandan her birisi yirleri ve ḡökleri yaradan Allâh’a imân getürdiler.” (*Eshâb-ı Kehf Kıssası*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi, nu. 4612, yk. 15a, 15b).

Mesnevînin Dil ve Üslûbu Üzerine¹¹

Hâzâ Kıssa-i Ashâbü'l-Kehf, sade ve açık bir dille kaleme alınmış, anlaşılması kolay bir eserdir. Şairin bu metni oluştururken kullandığı bazı üslûp özellikleri vardır ki bunlardan biri “seslenme edatları”dır. Mesnevîde birçok beyitte seslenme ifadesine yer verilmiştir. Bunlar kimi zaman okuyucuyukimi zaman da metnin gidişatıyla alâkalı olarak metindeki şahısları esas almaktadır. Küçük bir metin olmasına rağmen 43 yerde seslenme edatı kullanılmıştır ki bu durum oldukça ilgi çekicidir. Bu edatlar ve geçtikleri beyitler şöyledir: **Ey** (b. 2, 35, 79, 111, 125, 127, 130, 134, 138, 140, 142, 149, 150, 151, 152, 156, 161, 168, 180, 182, 199, 219, 222, 252, 281, 283, 295, 296, 300, 302, 305, 309, 310, 337, 344); **eyâ** (b. 190, 259, 320); **yâ** (b. 33, 136, 148, 271), **â** (b. 351).

Anılan bu edatlardan sonra gelen hitaplarda oldukça çeşitlidir. Bazen Türkçe kelime tercih edilirken,

Başları yaşıl ‘amâyim şarılı
Geydügi kaftanları ağ **ey ulu** (b. 79)

bazen Türkçe kelime grubu,

Bunu işitdi çoban öpdî ayağ
Diñle didi söyleyem **ey sözi sağ** (b. 127)

bazen de Arapça veya Farsça kelimeler tercih edilmiştir:

Yemliḥâ çobana didi bil **i yâr**
Çünkü Daqyânûs’dan itdik biz firâr (b. 138)

Rāvî dir oldı hidâyet izdiyâd
Anlara bu sözde **ey ‘âlî-nihâd** (b. 150)

Karşılıklı konuşmalar da anlatıma, üslûba hareket katan öğelerdir. Şair mesnevînin birçok yerinde, bazen bir beytin içinde bazen de arka arkaya gelen beyitlerdebu yöntemden istifade etmiştir:

¹¹ Bu bölümün hazırlanmasında (Aksan 1999) ile (Mostarlı Ziyâ’î 2007)’den de yararlanılmıştır.

Didi siz bu kimseyi bilür misiz
Didiler yok bilmezüz va'llāhi biz

Anlara döndi melik **didi** girü
 Kimdurur bu ev isi gelsün berü

Didiler ev issidür şeyh-i kebîr
 Yüz yigirmi yıl geçürmiş katı pîr (b. 278-280)

Şair metinde muhtemelen çeşitliliği sağlama, monotonluğu kırma adına bazı kelimelere çeşitli dillerdeki karşılıklarıyla ya da aynı dildeki farklı kullanımlarıyla yer vermektedir: **Habbâz** (b. 235, 248, 256)/ **etmekçi** (b. 244); **çoban** (b. 114, 115, 127, 128, 138, 156, 223, 225)/ **şoban** (b. 125, 133)/ **ra'î** (b. 117, 119, 122, 131, 133, 134, 135, 137, 140, 143, 210); **Hak** (b.39, 51, 144, 162, 177, 201, 204, 213, 330, 332, 334)/ **Rab**(b.23) / **Mevlâ** (b. 147) vb.

Tezatlarnın kullanımı da Ahdî'nin Ashâb-ı Kehf mesnevîsindeki üslûp özelliklerinden sayılabilir:

Cümlemiz Hâllâk'a tã'at idelim
Gice vü gündüz 'ibâdet idelim (b.28)

Hâsta olduğda size viren **şifâ**
 Ol benem toğrı didiñiz siz baña (b. 49)

Ayrıca metinde birçok yerde bazı kelimelerin "ism-i tafdîl" şekilleri tercih edilmiştir. Bu durum ifadelerin tesir derecesini yükseltmek şeklinde yorumlanabilir:

Āyet-i a'zam u a'cebden maqâl
 Oldı dirler İbni 'Abbâs'a su'âl (b.1)

Āyeti'l-kürsîdurur a'zam didi
 Budur a'ceb oluñuz a'lem didi (b.3)

İşbu kevn için var elbet bir İlâh
 Andan aqder andan a'zam pâdişâh (b.29)

Metne Müstensih Tarafından Yapılan Açıklamalar

Metinde karşılaşılan özelliklerden biri müstensih tarafından yazıldığı düşün­düğümüz açıklamalardır.¹² Müstensih yer yer birkaç yönden metne ekleme ve düzeltmeler/açıklamalar yapmıştır. Yapılan eklemeler kimi yerlerde kelime anlamı ve vezinle, kimi yerlerde de harfin veya kelimenin düzeltilmesiyle ilgilidir. Yapılan düzeltmeler/açıklamalar bazen kelimenin altına, üstüne bazen de derkenâra yazılmıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Yaprak numarası	Beyit numarası	Açıklama yapılan beyit/kelime	Açıklama	Vezin konusundaki açıklama	Yazım yanlışını düzeltme
1b	7	şâh		med olur	
2a	19	Mūsâ	Salavâtu'llahi 'aleyhi ve sellem		
2a	19	hâşılı			hâşıl beyân
2b	20	güsteri	döşek		
2b	24	Daqyânūs		med olur	
2b	30	Mūsâ	Salavâtu'llahi 'aleyhim ve sellem		
3a	41	Daqyânūs		med olur	
4a	58	oğlı	Rađıya'llahu 'anhu		
4a		ben			ben
4b	65	sen mi			sen mi beyân
4b	65	ğaflet			ğaflet beyân
4b	71	oğlı	Rađıya'llahu 'anhu		
5a	80	sîm ü			sîm ü beyân
5b	87	seccâna	habs idici		
5b	97	beni			benibeyân
6a	98	seccân	zindâncı		
6a	106	top		med olur	
6a	106	murğ			murğ beyân
6a	106	derden	kapu		
6b	109	'Abbâs	Rađıya'llahu 'anhu		
6b	115	çoban			çobanıdan beyân

¹² Muhtemelen okuyucuya bilgi vermek veya kolaylık sağlamak amacıyla yapıldığını sandığımız bu açıklamalar, aynı zamanda metne "müstensih müdahalesi" olarak da düşünülebilir.

7a	130	ücretimden			-tim
7b	133	şoban			şoban <i>beyân</i>
7b	135	râ'î			râ'î <i>beyân</i>
7b	137	oğlı	Rađıya'llahu 'anhu		
7b	139	redd		med olur	
8a	147	Didi <i>lā ilāhe illallāh</i> faşih Birdurur Mevlā şeriki yok şarih			Didi <i>lā ilāhe illallāh</i> faşih Birdurur Mevlā şeriki yok şarih <i>beyân</i>
8b	156	oğlı	Rađıya'llahu 'anhu		
8b	158	kehf		med olur	
9a	164	oğlı	Rađıya'llahu 'anhu		
9a	172	ol ān		vaşl olur	
10a	185	heybetinden			Heybetinden <i>beyân</i>
10a	188	şüfdan		med olur	
10a	195	itdiler			itdiler <i>beyân</i>
10b	196	rāvī ider şah kabul itdi sözi			Eylik ile kabul iderse hiç itmesün
10b	197	oğlı	Rađıya'llahu 'anhu		
10b	197	sine			ya'nî kabre
10b	198	velī			ya'nî şah
10b	198	şoldı güli			ya'nî fevt...
10b	199	nebī	Salavātu'llahi 'aleyhi ve sellem		
10b	201	'Abbās	Rađıya'llahu 'anhu		
10b	202	üç yüz			üç yüz <i>beyân</i>
11b	222	kimse			Kimse <i>beyân</i>
11b	224	Daqyānūs		med olur	
11b	225	'İsī	Salavātu'llahi 'aleyhim ve sellem		
11b	225	'İsī haqı			'İsī haqı <i>beyân</i>
12a	228	Daqyānūs'dan		med olur	
12a	232	yok mu			yok mu <i>beyân</i>
12a	ara ifade	'İsī	Salavātu'llahi 'aleyhi ve sellem		
12b	246	kāđiya			Kāđiyā <i>beyân</i>
13a	252	ey tabīb			ey tabīb <i>beyân</i>

13a	252	k'ola		vaşl olur	
13b	269	ḥalkı			ḥalkı <i>beyân</i>
14a	273	Cebrâ'il'e	'aleyhi's-selâm		
14a	273	Mu'în	Celle şānehu		
14a	274	Cebrâ'il	'aleyhi's-selâm		
14b	285	atamdan			dede
15a	293	dü sûtün			ya'nî iki direk
15b	309	şāh		med olur	
16a	323	Daqyânüs'dur		med olur	
16a	323	ideler			İdeler
16b	325	ba'zı			ba'zı <i>beyân</i>
16b	327	'İsî	'aleyhi's-selâm		
16b	331	'Abbās	Raḍıya'llahu 'anhu		

Mesnevînin Çevriyazılı Metninde İzlenen Yola Dair

1. Metin harekelidir. Bu sebeple metin tespiti yapılırken hareketlere bağlı kalınmıştır.
2. Metinde vezin ve anlamın tamamlanması adına yapılan eklemeler [] işaretiyle gösterilmiştir.
3. Anlaşılamayan yerlere (?) işareti konulmuştur.
4. Metinde yer alan vokal birleşmeleri “_” işaretiyle gösterilmiştir. “Adı_ile”, “şehri_adi” gibi.
5. Kelimelere birleşik yazılan “-ıdı, -ıla” gibi ekler herhangi bir işaret kullanılmadan geldiği kelimeye eklenmiş ve uyuma sokulmuştur: “nücümıla”, “ḥavfıla”, “seyfile”, “varıdı”, “yaturıdı” vb.
6. Zihafli hecelere denk gelen kelimeler aslı şekilleriyle alınmıştır. Meselâ râvî, cārî, ḳāḏî gibi.
7. Şair bazı yerlerde Türkçe kelimelerde “med” yapmıştır: kim, top vb. Bazı yerlerde ise med’li kelime ve heceleri bir kapalı hece olarak almıştır: şeyḥ, hîç, şāh, Daqyânüs gibi.
8. Benzerlerine nazaran biraz daha sağlam bir vezne sahip olan bu mesnevîde kimi yerlerde özellikle hareke sebebiyle vezin bozulmaktadır. Vezin aksamaları düzeltilmiş ve aparatta gösterilmiştir.

Makale konumuz olan metin aşağıdadır:

Hāzā Kışsa-i Aşhâbü'[l]-kehf¹³

— . — — / — . — — / — . —

(1b)

- 1 Āyet-i a'zam u a'cebden maḳāl
Öldü dirler İbni 'Abbās'a su'āl
- 2 Ƙanḳıdur Ƙur'an'da bildir bunları
Didiler di ey Ƙarīḳat rehberi
- 3 Āyeti'l-kürsīdurur a'zam didi
Budur a'ceb oluñuz a'lem didi

Ƙavlehu Te'ālā *em ḥasibte enne aşhābe'l-kehfı ve'r-raḳīmi kânū min
āyâtinā 'acabā*¹⁴

- 4 Didiler kimdür ol Aşhâbü'[l]-kehf
Anlarıñ taḳrīrine ol mu'terif
- 5 Didi varımış zamān içre ḳadīm
Adı_ile Ʀarsūs bir şehri-i 'azīm
- 6 Hāliyā ol şehri_adı Efsūs'dur
Gerçi kim ismi ezel Ʀarsūs'dur
- 7 Ehli evlād-ı 'Amālīḳ'dan idi
Varıdı bir şāh Daḳyānūs adı
- 8 Ƙalbine ḫolmuşdı anuñ kibr ü kīn
Tañrılıḳ da'vāsın eylerdi la'īn

(2a)

- 9 İttifākā bir gün ol eyyāmda
Yaturıdı taḫtı üzre nevmde
- 10 Ƙarşu ḫızmetde dururdu Yemliḫā
Gözedirdi çün nazarla her yaña

¹³ Metne katkılarından dolayı Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar ve Yrd. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım'a teşekkür ederim.

¹⁴ "(Resülüm)! Yoksa sen, bizim âyetlerimizden Ashâb-ı KeHF ve Ashâb-ı Rakîm'in durumlarını şaşırtıcı mı buldun?" 18 (Kehf) 9.

- 11 Bir yarıqdan fâre çıqđı nâgihân
Tutmağa anı kedi oldı revân
 - 12 Şâh yaturken fâre düşdi üstüne
Ditreyüp şâh baqđı cism ü destine
 - 13 İntibâh oldı yuqudan havfila
Anı şankim çaldı düşmen seyfile
 - 14 Yemlihâ çün baqđı anıñ işine
Didi yanında olan yoldaşına
 - 15 Kim eger Tañrı olaydı bu kişi
Havfila bu hâle varmazdı işi
 - 16 Bu degildir Tañrı hem lâyıq degül
Kim Hüdâ'dan gayrı Allâh ola ol
 - 17 Yemlihâ kardaşlarıyla şeş nefer
Halası oğlı idi şâhuñ meger
 - 18 Şâh-ı Daqyânüs'a anlardı vezîr
Kim olara yoğıdı bir de nazîr
 - 19 Şuñf-ı Mūsâ'dan birez şey vâşılı
Vâkı' olmuşdı bularıñ hâşılı
- (2b)
- 20 Rāvî dir kim Yemlihâ kardaşları
Şaldı bir gün bâm-ı qaşra güsteri
 - 21 Giceniñ nişfında baqđı Yemlihâ
Kim nücümıla müzeyyendür semâ
 - 22 Kalkuban uyardı ol dem iñvetin
Anlara didi tefekkür hâletin
 - 23 Kimdurur söyleñ didi Allâh' uñuz
Rabb' uñüzden var mıdır âgâhuñuz
 - 24 Didiler anlar ki Daqyânüs Şâh
Kullariyuz ol bize eyler nigâh
 - 25 Yemlihâ didi bu gögi yılduzu
Ol myaratdı baña söyleñ sözi
 - 26 Yiri ol mı döşedi qurđı cibâl
Bahrı ol mı cārî itdi diñ me'al

- 27 Didiler yok didi imdi siz gelün
Bunları halk eyleyene kul olun
- 28 Cümlemiz Hallāk'a tāt idelim
Gice vü gündüz 'ibādet idelim
- 29 İşbu kevn için var elbet bir İlāh
Andan akder andan a'zam pādīşāh
- 30 Hazret-i Mūsā'ya hem andan ezel
Enbiyā Allāh'idur ol Lem-yezel

(3a)

- 31 Didi anlar böyledir sözüñ na'am
Lākin ol zālīm bize virir elem
- 32 Korğaruz biz māl u nefse bī-gümān
Kim tıyarsa ol bize virmez emān
- 33 Didi biz gök tañrısına hızm̄eti
Gicelerde idelim yā ihveti
- 34 İdelim gündüz de Daqyānūs için
Didi vü oldu bu işe reh-nümün
- 35 Gice olduğda idüp terk-i harir
Hep giyerlerdi birer şāl ey emir
- 36 Gecenin çoğı iderlerdi sücüd
Hoş görürlerdi rükū'ıla ku'üd
- 37 Rāvī dir bunlar bu hāl üzre 'ayān
Bir uzun müddet geçürdiler zamān
- 38 Anlarıñ bu hālīne ol dem muķīm
Vāķıf olup bildi şeytān-ı racīm
- 39 Kim şanemler terkin itmişdir bular
Haqq'a iderler 'ibādet her nazar
- 40 Vardı Daqyānūs'a ol sāt la'in
Secdeye baş indirip tırdı yakın
- 41 Didi Daqyānūs kaldur başını
Dilegün di bitürem ben işini

(3b)

- 42 Didi iblîs anda pend için baña
Gelmişem bir dem kulağıñ tüt baña
- 43 Didi bil kim Yemliḥâ kardaşları
Rızkıñı yir ğayra tıpar her biri
- 44 Emri kıldı anda Daqyânüs o dem
Yemliḥâ kardaşlarıyla geldi hem
- 45 Döndi anlardan yaña didi ki siz
Kime tıparsız baña toĝrı diñiz
- 46 Didiler biz tıparuz aña ki ol
Geydirir ḥıl'at bize hem rızkı bol
- 47 Ḥasta olduĝda şifâ virir bize
Uş cevâbıñ toĝrusı budur size
- 48 Ol melik didi size rızkı viren
Ḥıl'at u fâḥir libâsı geydüren
- 49 Ḥasta olduĝda size viren şifâ
Ol benem toĝrı didiñiz siz baña
- 50 Yemliḥâ buldı feraḥ ol bâ-vefâ
Munşarif oldılar andan pür-şafâ
- 51 Geldi iblîs itdi yine secdeyi
Ḥaḳḳ'ı bilmez kıble itdi bendeyi
- 52 Çün melik gördi didi kıldır seri
Sen osan kim dün gelüp öpdüñ yiri
- (4a)
- 53 Söylediñ kim Yemliḥâ kardaşları
Rızkıñı yir ğayra tıpar her biri
- 54 Didi şâhâ şadıķam sözümde ben
Bilmesem dimezdim anı diñle sen
- 55 Bil olar tıpar semâ Allâh'ına
Yüz sürerler cânıla dergâhına
- 56 Ger dilersen olasan vâķıf hemîn
Anları ma'būdına itdir yemîn
- 57 Kim aña anlar yemîn itmez ḥılâf
Toĝrı diyüp sözi dimezler güzâf

- 58 Didi 'Abbās oğlu geldi ilerü
Yemliḥā kardaşlarıyla rû-be-rû
- 59 Yüz dönüp şāh anlara didi şarīḥ
Bir kulum virdi ḥaber sizden şaḥīḥ
- 60 Kim siziñ çün var semāda bir İlāh
Benden özge anı kılmuşsız penāh
- 61 Ben kaseḡ virdim size aña ki yār
İdünüp zıkrin bilürsüz Kirdigār
- 62 Toḡrı söyleñ kandaḡdır ol kimdir
Nice şeydendir zeheb mi sīmdir
- 63 Turdı ol dem Yemliḥā didi şehā
Sen mi ref' itdiñ semā'ı didi lā
- (4b)
- 64 Sen mi saḡ itdiñ zemīni didi yok
Nehri sen mi cārī kıldıñ itdi yok
- 65 Sen mi ḥalk itdiñ vuḥūşı güft ne
Didi imdi varma ḡaflet ḥvābına
- 66 İtmeziz saña 'ibādet yüz-be-yüz
Ḥāk-i dergāhında ser-ālūdeyüz
- 67 Yir [ü] göḡi yaradan Perverdigār
Ḥalk iden baḡr u cibāli aşıkar
- 68 Ḥalkıyuz ḥallākımızdır ol 'Alīm
Kulıyuz ma'būdımızdır ol Kerīm
- 69 Diñleyüp bu sözi şāh itdi ḡazab
Ellerini didi baḡlañ der-'aḡab
- 70 Hem ayaḡın kayd idüben yidüñüz
Ḥabs olanlarla bile ḡabs idüñüz
- 71 Didi 'Abbās oğlu Daḡyānūs için
Varıdı ayīn-i 'ide belli gün
- 72 Memleket ḥalkıla bile ḡaş u 'ām
Zāhir-i şehre çıkarlardı tamām
- 73 Bunlara çün böyle olmuşdı va'īd
Yidi gün iderleridi anda 'īd

- 74 Ol muhal çün geldi cümle şâh u mîr
Şehrden çıkdı şağîr ü hem kebîr¹⁵
- (5a)
- 75 Kalmadı kimse meger gâyet za'îf
Çıkmağa dermânı olmayan naḥîf
- 76 Şehr bâbın bağlayup zencîr ile¹⁶
Vardılar cem'iyete tekşîr ile
- 77 Zecr içün ol aralıkda meks idi
Yemliḥâ kardaşlarıyla ḥabs idi
- 78 Yatur iken gice gördi böyle düş
İki yalın yüzlü oğlan oldu tuş
- 79 Başları yaşıl 'amâyim şarılı
Geydügi kaftanları ağ ey ulu
- 80 Sîm ü zerden billeri bağlu kemer
Her biri elde birer çevgân tutar
- 81 Ortaya alup bir altun topolar
Topa çevgân uruban oynar gezer
- 82 Yemliḥâ'ya didi anlarıñ biri
Sen bilür misen beni bir gel beri
- 83 Yemliḥâ didi ki bilmem ben sizi
Didi imdi söyleyem sen bil bizi
- 84 Bu Mîkâ'il kardaşım ben Cebrâ'il
Bu cevâbı istimâ' it bellü bil
- 85 Çıkmağ istersiz bu ḥabs u şehrden¹⁷
İşbu lub'ıla görüñ siz mekrden¹⁸
- (5b)
- 86 Rāvî ider Yemliḥâ taḳrîrini
İtdi ihvâna düşi ta'bîrini

¹⁵ Şehrden: Şeherden.

¹⁶ Şehr: Şeher.

¹⁷ şehrden: şehirden.

¹⁸ mekrden: mekirden.

- 87 Varuban seccāna didi Yemliḫā
Sözimi diñle ne direm gör saña
- 88 Öldürürse ger melik bu ḫalkı hep
Ḳādir olmaz ol bize vire ta‘ab
- 89 Z[i]rā ulu aḫrabāsından biz öz
Ḳanı bizdendür anuñ uş belli söz
- 90 Sen bilürsen kıymet ü āsarımız
Şāh ḳatında nicedir miḳdārımız
- 91 Bunda dāyim ḳalmaz elbet giderüz
Yine evvelki maḳāma yiterüz
- 92 Şoñra bizimle n’olur ḫālīñ seniñ
Fā’ide virmez o dem āliñ seniñ
- 93isterüz kim varalım
.....sarāya girelüm¹⁹
- 94 Didi zindāncı ne dirsiz işleyim
Emriñiz ne ise anı diñleyim
- 95 Bu siyāset miḫnetini atalım
Yiyüp içüp ḫoş şafāda yatalım
- 96 Çün bu hefte giçe şehre döne şāh
Dutalımsenden yaña ol demde rāh²⁰
- 97 Yine k’el-evvel bize gör ḫükmini
İşbudur sözüm didi işit beni
- (6a) 98 Çün bu sözi ḳıldı seccān istimā’
Didi olsun böyle ḫoş sem’an ve ṭā’
- 99 Ḳaldırıp zenciri açup ḳaydını
Anlarıñ def’ itdi cümle bendini
- 100 Didi varıñ līki şart itdi ‘ayān
Şāh dönünce girü dönüñ siz revān

¹⁹ Beyit, sayfa kenarına yazılmıştır. Mısra’ başları eksiktir.

²⁰ Dutalım: Dönelim.

- 101 Yemlihâ kardaşlarıyla ol zamân
Evlerine geldiler bulup mekân
- 102 Yemlihâ bir işçi buldı özine
Virdi zer uydurdu anı sözine
- 103 Didi yap her birimize bir çögen²¹
Cümlesi olsun gümüştan bî-gümân
- 104 Hem olardan ğayrısın bir top yap
Tîz yetür anı bize oldur şavâb
- 105 Rāvî dir çün yapdı şâni' anları
Aldı çevgânı olarıñ her biri
- 106 Topa çevgân urdı ol dem Yemlihâ
Top gitdi murğ-veş derden yaña
- 107 Çünki degdi bāba fetḥ oldı kapu
Çıkdı bunlar topuñ ardınca kamu
- 108 Yeryüzünde gitdi top dağdan yaña
Bunlar ardınca düşüp uydı aña
- (6b)
- 109 İbn 'Abbās ider evvel oynayan
Yemlihâ'dur top ile ender-cihân
- 110 Şol kadar gitdi bular düşdi ırağ
Ġāyib oldı şehr ayağa irdi tağ
- 111 Şehrden ol yire üç fersah kadar²²
Varıdı menzil tamām ey mu'teber
- 112 Yemlihâ ihvāna didi biliñiz
Kaçmuşuz bu şehrden bu tağa biz²³
- 113 İşbu dībâc u harîr esbâb ile
Bizi her kim böyle görürse bile
- 114 Böyle dirken gördi anlar nâgihân
Tağda koyunlar otatır bir çoban

²¹ çögen: çevgân.

²² Şehrden: Şeherden.

²³ şehrden: şeherden.

- 115 Vardılar o demde çobandan yaña²⁴
Çıkarıp esbâbı didiler aña
- 116 Gel bizim işbu harîr esvâbı al
Geydügün esbâbdan vir bize şâl
- 117 Râ'î bunlarda görür hüsñ ü cemâl
Hem müzeyyen her biri şâhib-kemâl
- 118 Anlara didi degildir câyizi
Böyle istihzâ idersiz siz bizi
- 119 Ben neyem benden ola hâcet huşûl
Bir kemîne kemterem râ'î recül
- (7a)
- 120 Böyle bakup gülmeñiz bu şâlîma
Varıñız bundan beni çoñ hâlîme
- 121 Didi anlar yokdur istihzâ hemîn
Sözümüz va'llâhi haqdur bil yaqîn
- 122 Didi râ'î yâ nedendür kim harîr
Ola tebdîl olmada şûfla bir
- 123 Bunda zann itdim size bir şân ola
Çün hidâyetdir size âsân ola
- 124 Ol hidâyet sözini ihsân idiñ
Bu faqîre müşkili âsân idiñ
- 125 Yemlihâ ol demde didi ey şoban
Şehrden kaçmışuz Allâh'a revân²⁵
- 126 Eyle Allâh kim yaratmışdur semâ
Tağları yiri yaratdı virdi mâ
- 127 Bunu işitdi çoban öpdî ayağ
Diñle didi söyleyem ey sözi sağ
- 128 Ben çobanam itmişemdür hizmetim
Var ğanem şâhiblerinde ücretim

²⁴ çobandan: çobanıldan.

²⁵ Şehrden: Şherden.

- 129 Bunda bir sâ'at ƣuruñ kim varayım
Bu davarı issine irgüreyim
- 130 Anı kim istersiz ey mergüb-ı nâs
Ücretimden ben size alam libâs
- (7b)
- 131 Didiler işiñdir işle sen hemân
Ʀurdı anlar gitdi râ'î şâdmân
- 132 Vardı redd itdi davarı issine
Aldı lübsi tîz rücû' itdi yine
- 133 Çün şoban geldi bular girdi yola
Râ'î hem-râh oldu anlarla bile
- 134 Yemlihâ didi ki ey râ'î bizim
Kaşdıımız bildiñ sen olma müttehim
- 135 Râ'î didi kim muğırram ben daħı
Yanına anuñ ki kaçarsız aħı
- 136 Ol Hıudâ kim oldıñız siz vâşıfı
İderem aña'ibâdet yâ şafı
- 137 Didi 'Abbâs oğlı cümle gitdiler
Kelb-i râ'î daħı yola şaldı ser
- 138 Yemlihâ çobana didi bil i yâr²⁶
Çünkü Dağyanūs'dan itdik biz firâr
- 139 Câyız olmaz kim bizimle ola it
Bizden anı redd kıl sözüm işit
- 140 Râ'î didi biliñ ey sâdât kim
Şoħbeti olmuş baña anuñ kadım
- 141 Bile ardımca gezerdi her yaña
Anı sürmek ben revâ görmem baña
- (8a)
- 142 Görmüşem andan işâret âşıkâr
Ğayrısından görmedüm ey baħtiyâr
- 143 Didiler ne gördüñ andan di kelâm
Virdi râ'î anlara ol dem peyâm²⁷

²⁶ i: ey.

- 144 Didi ben olduğda Hakk'ın sâcidi
Ol da iderdi sücüd-ı vâhidi
- 145 Eylerem redd itmege anı hayâ
Siz sürûn anı baña görmem revâ
- 146 Döndi kim tardı ide kelbi Yemlihâ
Kudretile anı söyletdi Hudâ
- 147 Didi *lâ ilâhe illallah*faşih²⁸
Birdurur Mevlâ şerîki yok şarih
- 148 Yâ yigitler ma'şerî sürmeñ beni
Kaşdıımızdan ilerü bildim anı
- 149 Siz giçin bu yola ey kân-ı kerem
Hâliyâ ben de siziñle tâbi'em
- 150 Râvî dir oldı hidâyet izdiyâd²⁹
Anlara bu sözde ey 'âlî-nihâd
- 151 Nitekim buyurdu Kur'an'da Kerim
Anı oқи diñle ey merd-i halim

(8b) Kavlehu Te'âlâ *Ve zidnâhum hudâ...el-âyetihi*³⁰

- 152 Gitdi anlar bile kelb ey pür-uşul
Bir çemenlü yire itdiler nüzul
- 153 Bir şecer varıdı anda key ulu
Anıñ altında aқardı çeşme şu
- 154 Şanasın bir ravza idi ez-cinân
Cârî idi anda hoş âb-ı revân
- 155 Ol puñar üzre oturdılar tamâm
Yidiler çün varıdı bile ta'am

²⁷peyâm: piyâm.

²⁸"Allah'tan başka ilah yoktur".

²⁹izdiyâd: izdiyât.

³⁰"Biz de onların hidayetini artırdık." 18 (Kehf) 13. Nüşhada âyetten sonra boşluk bulunmaktadır.

- 156 Didi ‘Abbās oğlu ol dem ey ‘amū
Kırbasın şudan çoban itdi ʔolu
- 157 Karşu ʔağa çıkdılar gün yarusı
Key ulu yoķuş idi hem gün ısı
- 158 Ol yoķuş dükendügi yire nazār
Şaluban bir kehf gördiler meger
- 159 Birbirine ol arada didiler
Kim bize ğāyetde müşted oldı ʔar
- 160 Girelim bu kehfē ārām idelim
Issı kesr olduķda çıķup gidelim
- 161 İşbu rāyı gördiler anlar şavāb
Girdiler ol ğāra ey ‘izzet-me‘āb
- 162 Buldılar hoş rāḫat için iltiyām
Üstüne Ḥaķķ anlarıñ şaldı niyām
- (9a) 163 Bāb-ı kehfē döşeyüp iki bilek
Eyle anlara bile nevm itdi seg (?)
- 164 Didi ‘Abbās oğlu ol cābir melik
‘İdin idüp oldı şehre münselik
- 165 Çün işitdi Yemliḫā vü iḫveti
Kim firār itmişler itdi ḫiddeti
- 166 Anları bulmağa oldı üstüvār
Bile bindi anuñ ile çok süvār
- 167 Anlarıñ vardılar izin izleyü
Anda kim vardı şecer altında şu
- 168 Didi Daķyānūs ile varan ey şāḫ
Öñümüzden kaçmış anlar işbu ğāḫ
- 169 Didi Daķyānūs ki ʔutuñ ol izi
Gözleyüp ol izden ayırmañ bizi
- 170 Geçdiler şāḫ ileanlar yoķuşı
Varıdı yetmiş vezīrinden kişi
- 171 Gösterirdi yolu anlarbī-dirīğ
Ellerine yalın almuşlardı tīğ

- 172 Kehfe yakın çünkü irdiler ‘ayān
Şeh didi ba’zı vezīrine ol ān
- 173 Yemliḥā kardaşlarıyla geldise
İşbu tağa niyyet idüp kaldısa
- (9b)
- 174 Olmaz illā işbu kehf içre ola
Arayanlar anları bunda bula
- 175 Didiler mümkün bu ḡāra gireler
Issıdan hem korkuñuzdan turalar
- 176 Rāvī dir gitdi bular çün naḥv-ı ḡār
Çapusunda gördiler bir kelbi var
- 177 Kudretinden Haḫ Te’ālā ḫazreti
Kalbine şaldı olarıñ heybeti
- 178 Vāḫı’ oldı anlara ra’b u feza’
Çaçdılar itden muḫavvif mütteba’
- 179 Eyle oldı anlara ḫavf u ḫayāl
Kim kamusı itdi özün bī-mecāl
- 180 Zā’il olmuş idi anlardan ḫuyūl
Yine kaçardı bular ey pür-uşūl
- 181 Tā kim irdiler girü ol çeşmeye
Dilleri lāl olmuş idi dimeye
- 182 Kehfe vāşıl olmayan u görmeyen
Didi vāh n’oldı size ey merdümān
- 183 Ne ola kelbiñ vücūd u hey’eti
Kim sizi tıtdı bu resme heybeti
- 184 Didiler uş bir maḡāra bundadır
Yemliḥā kardaşlarıyla andadır
- (10a)
- 185 Çapusunda gördük anuñ biz iti
Heybetinden almışuzdur dehşeti
- 186 Çapuda heybetlü kelb olmuş refīḫ
Andan özge varmağa yokdur tārīḫ
- 187 Rāvī dir aldı melik niçe vezīr
Vardı bāb-ı kehfde oldı nazīr

- 188 Gördi yatmış Yemlihâ ihvân ile
Şüfdan geydikleri kaftan ile
- 189 Lîk kelbiñ heybetinden ilerü
Varamazlar cümlesi tırmuş girü
- 190 Ol vezîr olanlarıñ bir niçesi
Didiler şâha eyâ devlet isi
- 191 Ger murâdıñ bunlara ise ‘azâb
Bundan artık olmaya dañı ‘ikâb
- 192 Geymeden soñra bular dîbâ harîr
Böyle mañbûs olalar bunda faķîr
- 193 Anlara imdi ‘azâbı bu yeter
Kim bular kať itdi devletden naźar
- 194 Yimez oldılar ħalâvetle kebâb
İçmez oldılar dañı bârid şarâb
- 195 Anları korķutdı şâhıñ fiz’ati
İĥtiyâr itdiler işbumiĥneti
- (10b)
- 196 Râvî ider şâh kabûl itdi sözi
Döndi şehre geldi kavmi hem özi
- 197 Didi ‘Abbâs oğlı ol yetmiş sene
Ba’de-zalik yaşadı girdi sine
- 198 Yirine oğlı anıñ oldu velî
Yüz otuz yıl yaşadı şoldı güli
- 199 Şoñra üç yüz yıl giçince ey ebî
Geldi Tarsûs ehline ‘İsî nebî
- 200 Geldiler îmâna bildiler anı
Anlara şâh itdi ol bir mü’mini
- 201 Didi ‘Abbâs oğlı ol merĥûm-ı Ĥaķ
Yemlihâ kardeşleriyle müttefaķ
- 202 Yatdılar üç yüz toķu[z] yıl bi’t-tamâm
Bir melek virmişdi Ĥayy u Lâ-yenâm
- 203 Döndürürdi anları sağ u şola
Yaturıdı kelbi işikte bile

204 Anların hakkında işbu âyeti
Hak buyurmuşdur okı gör kudreti

Qavlehu Te'ālā *nuḳallibuhum zāte'l-yemīni ve zāte's-şimālī ve kelbuhum bāsiṭun zirā'yhi bi'l-vaşīd*³¹

(11a) 205 Üç yüz ü tokuz didi çün giçdi sāl
Yemliḫā arkadaşlarıyla bī-melāl

206 Uyğudan bi'l-cümlesi uyandılar
Birbirine baqubanı didiler

207 Bunda eglendük ne deñlü ḥvāb ile
Söyleyüp şorişdılar aḥbāb ile

208 Didiler bir gün yā ba'zı gün hemān
Bunda eglenmişüz ancak bī-gümān

209 Zā'il olmamış gün illā kim hemīn
Üç qarışdan az olupdurur yaqın

210 Rā'ī didi şabr idiñ meşki görem
Şuyı noqşān olmamış gördi o dem

211 Didi biliñ bu nehāriñ sā'ati
Artuğ eksük olmamışdır ḫāleti

212 İllā nice girmişüz gāra nihān
Ol maḫaldür yine ve'l-ḫāsıl hemān

213 Bunların bu ḫāline bellü beyān
Hak Te'ālā hoş buyurmuşdur 'ayān

Qavlehu Te'ālā *Ve kezālike be'aşnāhüm li yetesā'lü beynehüm kāle kā'ilun minhum kem lebiştum kālū lebişnā yevmen ev ba'da yevmin*³²

214 Şoñra dönüp Yemliḫā'ya didiler
Kim biz açuz sende vardur sīm ü zer

³¹ "Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi." 18 (Kehf) 18.

³² "Böylece biz, aralarında birbirlerine sormaları için onları uyandırdık: İçlerinden biri "Ne kadar kaldınız?" dedi. (Kimi) "Bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık" dediler." 18 (Kehf) 19.

- 215 Bu derâhimden alup bizden biri
Yiyecek alsun bize dönsün giri
(11b)
- 216 Yemliḥâ didi n'ola ben varayım
Hem siziñ için cevâb irgüreyim
- 217 Böyle varam kimse tuymaya bizi
Bir tecessüs idüben alam sözi
- 218 Kehfden çıkdı vü toğrı gitdi yol
Çeşme çayır yirine oldu vuşul
- 219 Bakdı gördi kim ne çayır var ne şu
Ne ol ağaçdan eşer var ey ulu
- 220 Ol işe kıldı ta'accüb döndi rü
Geldi ihvânına sür'atle girü
- 221 Anlara bu gördüğün virdi haber
Kıldı anlarda ta'accüble nazâr
- 222 Didiler var işüñe ey pür-hüner
Tuymasun kimse seni eyle hazer
- 223 Rāvī ider Yemliḥâ oldu revân
Gider iken yolda gördi bir çoban
- 224 Var mı Daqyânüs'dan dir aña söz
'İdin idüp şehre döndürdi mi yüz
- 225 İşidüp çoban didi 'İsî ḥaķı
İşbu ismiñ kim sen olduñ nâṭıķı
- 226 Görmedim işitmedim bir kimseden
Ḥâliyâ senden işitdim anı ben
(12a)
- 227 Rāvī dir terk itdi anı gitdi yol
Gördi bir niçe kişiler geldi yol
- 228 Didi Daqyânüs'dan söyleñ kelâm
Şehre dönüp 'İdin itdi mi tamâm
- 229 Didiler nâyim mi sen yâ intibâh
Didi ben müsteykızam ḥaķķ-ı İlâh
- 230 Didiler sen didüğün ismile şâh
Görmedük geçdi bu deñlü sâl ü mâh

231 Yemliḡā didi alıpdur sizi ḡvāb
Yā sizi mest eylemiş meyden şarāb

232 ‘Aqlıñız yok mı ne yerdensiz ki siz
Baña dirsiz bilmezüz ol şāhu biz

233 Didi anlar var işüñe ḡayr ola
Yemliḡā da terk idüp girdi yola

234 Bāb-ı şehre irdi çün ol baḡtlu
Bunu gördi ḡapu üzre yazılı

*Lā ilāhe illallāh ve enne ‘İsī resūlu’llāh*³³

235 Yemliḡā anı görüp kıldı ‘aceb
Girdi şehre itdi ḡabbāzı taleb

236 Urdu ol dirhemlere anda eli
K’ism-i Daḡyānūs’ılaydı sikkesi

(12b)

237 Yazılı üstünde anıñ şüreti
Naḡş olunmuşdı tamāmet hey’eti

238 Yemliḡā’ya söyledi ki gel berü
Aluban dükkāna girdi içerü

239 Didi ḡandan bu derāhimler saña
Gördüñ ise bir defñe di baña

240 Bu ‘Amālıḡ dirhemindendür ‘ayān
Şāha bildir sen bunu bellü beyān

241 Şāh saña virir ḡelālinden naşīb
Bu işe olma melāletle muşīb

242 Yemliḡā didi bu Daḡyānūs Şāh
Dirhemidür kim bunuñla sāl ü māh

243 Şatu bāzār eyleridi cümlesi
Çıḡmuşam ben şehirden dün gicesi³⁴

244 Didi etmekçi ki söylersen mecāl
‘Aḡla ḡıç mümkin degildür işbu ḡāl

³³ “Allah’tan başka ilah yoktur ve İsâ onun resûlüdür.”

³⁴ şehirden: şehirden.

- 245 Bunlarıñ beyninde çoğ oldı kelâm
Bunlara geldi yığıldı hâs u 'âm
- 246 Çün nizâ'ı şalmadılar râziya
İkisi de bile vardı kâğiya
- 247 Yemlihâ'ya eyledi kâđi su'al
Bu derâhim saña kandan di me'al
- (13a)
- 248 Anı kim habbâza didi Yemlihâ
Yine eyle söyledi ol dem aña
- 249 Kâđi didi 'ömrümüzden bunca sâl
Giçdi biz işitmedik bir böyle kâl
- 250 Hîç derâhim görmedük bu çarbıla
Didi böyle aldı bir kâğız ele
- 251 Yazdı kâđi Yemlihâ'nıñ kâlini
Şâha i'lâm eyledi ahvâlini
- 252 Görmüş idi uykuda şâh ey şabîb
K'ola zâhir şehrde emr-i 'acîb³⁵
- 253 Çün irişdi şâha kâğidan haber
Emr kıldı Yemlihâ gelsün hazar
- 254 Yemlihâ ile ma'an kâđi süvâr
Oluban geldi sarâya üstüvâr
- 255 Yemlihâ'ya çünki şâh itdi nazâr
Ol derâhimden aña şordı haber
- 256 Kâđi vü habbâza ne yüzden cevâb
Virdi ise virdi ol sözden cevâb
- 257 Şâh didi ğayrı derâhim bende çok
Bu derâhimden benim haznemde yok
- 258 Ger baña toğrı dimezsen sen buni
Eylerem [ben] emr dögsünler seni
- (13b)
- 259 Yemlihâ didi eyâ şâh-ı cihân
Bu şeherden dünki gün çıktım 'ayân

³⁵ şehrde: şeherde.

- 260 Gitdügüm dem şāh Daqyānūs idi
Hükmine anıñ bu il me'nūs idi
- 261 Didi şāh kim haylī müddetdir ki ben
Pādişāham bunda ol ismi ki sen
- 262 Söylediñ işitmedim bir böyle şāh
Togrı söyle sözüñi ol intibāh
- 263 Gördüğüñ kenzi bu dem söyle baña³⁶
Vireyim hişşe helälinden saña
- 264 Yemliḥā didi ki kenzi görmedim
Gitmişem dün çok yabanda tırmadum
- 265 Ol ki bāzār ehli vü tüccār idi
Bu derāhim cümlesinde var idi
- 266 Şāh didi ki çünki çıkdıñ dünki gün
Kimi tanırsan bu yerde ol nümün
- 267 Yemliḥā didi serāmı bilürem
Ehl-i yetim var u cīrānum görem
- 268 Şāh didi kim Yemliḥā'ya varalım
Kimdurur cīrān u ehliñ görelim
- 269 Bindi şāh u kādī Yemliḥā ile
Şehr ḥalkı cümle ardınca bile³⁷
- (14a)
- 270 Yemliḥā yollarda bakar her yaña
Tanıyup görem diyü bir aşınā
- 271 Bilmedi öz menziline vara rāh
Göge yüzün tutdı didi yā İlāh
- 272 Kalmuşam hayretde vir bir reh-nümā
Göstere dārim u cīrānım baña
- 273 Cebrā'il'e vahyı kıldı ol Mu'īn
Menziline irgür ol 'abdı hemīn

³⁶Gördüğüñ: Gördüğüñ.

³⁷Şehr: Şehir.

- 274 Geldi Cebrâ'ıl aña virdi selâm
Hoş temennâlaşdı anıñla tamâm
- 275 Öñüne düşüp anıñ oldı delîl
Tâ ki vardı menzile yetdi sebîl
- 276 Yemlihâ gösterdi şâha dârını
Şâh taleb kıldı o dârıñ yârını
- 277 Geldi ol ev şâhibi cîrânıla
Bağdı sulţân anlara fermânıla
- 278 Didi siz bu kimseyi bilür misiz
Didiler yoğ bilmezüz va'llâhi biz
- 279 Anlara döndi melik didi girü
Kimdurur bu ev isi gelsün berü
- 280 Didiler ev issidür şeyh-i kebîr
Yüz yigirmi yıl geçürmiş çatı pîr
- (14b) 281 Şâh bağıdı pîre didi ey koca
Diñle gör kim bu yigit söyler nice
- 282 Dir benim mülkimdurur işbu sarây
Sen ne söylersen bu söze eyle rây
- 283 Didi ey şâhım görürsen çatı pîr
Olmuşam geçürmişem 'ömr-i keşîr
- 284 Yufka olmuşdur derim seyr it beni
Kocalıktan bilim olmuş münhanî
- 285 İrş ile degmiş bu ev ebden baña
İrşile degmişdür atamdan aña
- 286 Tâ bu ana ben faķîrem şâhibi
Çıkmadı da'vâda kimse şalibi
- 287 Bu yigit nev-reste hâlâ şâbdur
Var ise bu sözler aña h'vâbdur
- 288 Şerm kılmaz bî-delîl ü bî-sebât
Eylemişdür bu nizâ'a iltifât
- 289 Yemlihâ'ya didi şâh güş ur aña
İstimâ' eyle ne söyler gör saña

- 290 Oldı va'llāhi senüñ emriñ 'acīb
 Tanımaz kimse seni dirler ğarīb
- 291 Yemliḥā didi semā Rabb'i ḥaḳı
 Biliñiz bu ev benimdür muḥlaḳı
- (15a)
- 292 Var benimçün işbu dār içre nişān
 Şeh didi varısa anı kıl beyān
- 293 Didi var ev ortasında dü sütün
 Biriniñ içi ḫoludur altun
- 294 İşbu dirhemden ḫoludur ol biri
 Toğrıdur sözüm degildür serseri
- 295 İşidüp girdi eve şāh u vezīr
 Bilesince girdi ḳādī ey emīr
- 296 Ol iki direk delinsün didi şāh
 Çün delindi gördiler ey nīk-ḫvāh
- 297 Birisi altun ile ḫolu idi
 Ol derāhimden biri memlū idi
- 298 Didi pīre ol şeh-i 'izzet-me'āb
 Senden a'lemdür burada işbu şāb
- 299 Şeh bu sözi söyleyince rāvī dir
 Yürüdi şandūḳuna toğrı o pīr
- 300 Sīmidi şandūḳı anıñ ḳıflı zer³⁸
 Feth ḳıldı anı pīr ey şīr-i ner³⁹
- 301 Bir kızıl ḫırḳa çıkardı bā-şavāb
 ḫırḳa içinde çıkardı bir kitāb
- 302 Ol kitābı ḳıldı teftiḫ ey ulu
 Gördi 'İmrānī luğatle yazılı
- (15b)

³⁸ḳıflı:ḳıflı.

³⁹Feth: Fetih.

*Allāhu Rabbü's-semavâti ve'l-ardı ve hâlıkü'l-halkı ecma'in hakemen ve
'adlen velâ yecüzü an yazlime*⁴⁰

- 303 Görüp ağlardı anı şeyh-i kebîr
Niçün ağlarsan didi şâh-ı debîr
- 304 Ağlaram didi bu haç mazmûnuna
Şâh didi anda ne var mazmûnu ne
- 305 Yemlihâ'ya döndi pîr itdi nazar
Söyle ismiñ didi ey nûr-ı başar
- 306 Çün aña bildirdi ismin Yemlihâ
El ayağın öpdi pîr itdi aña
- 307 Şâh u kâdî bile olan halkı hep
Bağa tûrurlardı aña bü'l-'aceb⁴¹
- 308 Bu yigit sizden mi didi şâh aña
Şeyh didi bes hem bu kâfidür baña⁴²
- 309 Ceddimiñ babasıdur ey şâh ol
Böyledür târih-i ceddin fi'l-uşul
- 310 Bu kişi üç yüz toköz yildur tamâm
Terk idüp gitmiş bu şehri ey hümâm
- 311 Ceddin ile hâmile bir 'avratı
Bunda kalmışdur Hudâ'nun hikmeti
- 312 Bunda evlâd-ı 'Amâlık'dan o dem
Şâh Daqyânus imiş şâhib-sitem
- (16a)**
- 313 Tañrılık da'vâsın idermiş la'in
Bunlar andan kaçup olmuş hâribîn
- 314 Yemlihâ didi ki va'llâh böyledür
Nice kim şerh itdi ise öyledür
- 315 Râvî dir sultân u kâdî şehri⁴³
Yemlihâ'ya yüz tûtup öpdi eli

⁴⁰ "Allah, gökyüzünün ve yeryüzünün Rabb'idir. Hem hükmü hem de adaleti ile bütün mahlûkâtın yaratıcısıdır ve hiç zulüm etmez."

⁴¹bü'l-'aceb: yâ el-'aceb.

⁴²hem bu: bu hem.

⁴³şehri: şehirli.

- 316 Virdiler aña selâmı cümle nās
Ağladılar şavtıla şan oldu yas
- 317 Şāh didi gel Yemliḥā'ya varalım
Ḳandadır ḳardaşlaruñı görelim
- 318 Rāvī dir çıḳdı şeherden Yemliḥā
Kehfe ṭoḡrı gitdi ol kân-ı vefā
- 319 Çıḳdı hem sultān u ḳāḏī gitdiler
Şehr ḥalkı bile varup yitdiler⁴⁴
- 320 Vardılar çün kehfe oldılar yaḳın
Yemliḥā didi eyā şāh-ı emīn
- 321 Bunda şabr it varayım ben ilerü
Virüp anlara ḥaber dönem girü
- 322 Anlara aḥvāli hep idem 'ayān
Zīrā anlar şanur oldur bu zamān
- 323 Belki Daḳyānūs'dur deyü zanīn
Oluban ḥavf ideler anda ḥazīn
- (16b)**
- 324 Gitdi ol dem o ḳarār itdi olar
Yemliḥā ḳardaşların gördi şorar
- 325 Didi eglendüñ ne deñlü oldu nevm
Didiler yā bir gün ü yā ba'zı yevm
- 326 Didi üç yüz daḫı ṭoḳuz yıl tamām
Bilki bunda yatmışuz biz ve's-selām
- 327 Ḥazret-i 'İsī nebī gelmiş mübīn
Şehr ḥalkı cümle olmuş mü'min⁴⁵
- 328 Cümlesi olmuşdurur ehl-i şalāḥ
Dīn-i İslām'ıla bulmuşlar felāḥ
- 329 Yemliḥā çün gördi böyle didi ol
Bize dūnyā dirliği ḥacet degül

⁴⁴Şehr: Şeher.

⁴⁵Şehr: Şeher.

- 330 Turiñuz tâ idelim Hâk'dan recâ
Bizi bir hoş hâle nakl ide Hudâ
- 331 Didi 'Abbâs oğlı kıldılar du'â
Kâbz-ı rûh oldılar ol dem bâ-şafâ⁴⁶
- 332 Geldi emr-i Hâk'ıla Cibrîl emîn
Kehfi anlar üstine büđdi hemîn
- 333 Şâha geldi Yemlihâ'dan bu haber
Kalkuban bi'l-cümle kehfe gıtdiler
- 334 Bâb-ı kehfe varup itdiler nazâr
Kehfi bağlu gördiler hemçün kemer
(17a)
- 335 Bulmadılar girmege çün iktidâr
Kıldı barmağ başıla bunlar işâr (?)
- 336 Şehre döndi şâh u aşhâbı kamu
Didiler birbir bu sözi sũ-be-sũ⁴⁷
- 337 Neşr-i 'arî hem 'Arab dilince bu
Kışşa yazılmış idi ey hũb-rũ
- 338 Tercüme kıldım anı Tũrkî'ye ben
Nazm ile didüm ola cârî suhan
- 339 Çünki hem-şehrimdür Aşhâbi'l-kehfî
İdeyim vâziğ beyân eyle vaşif
- 340 Gün tũlũ' itmezden evvel fi's-seher
Hani'den ol kehfe her kim ki gider
- 341 Ol mađâma irişür vađt-i duhâ
Hani'ye tâ böyle yağındır o câ
- 342 Bir üçe tađıñ öñündedür o ğâr
Kıbleye karşudurur şöyle ki var
- 343 Gün toğunca toğunur sağa 'ayân
Çün ğurũb ide deđer sola revân
- 344 Hâk kelâmında dimiş âyet añâ
Oğı anı bile sen ey bâ-hayâ

⁴⁶Kâbz: Kıbz.

⁴⁷birbir: yer yer.

Qavlehu Te'ālā *Ve terāş şemse izā tale'at tezāveru 'an kehfihim zāte'l-*
*yemīni ve izā ġarābet takriğuhum zāte'ş-şimālī*⁴⁸
 (17b)

- 345 Şehr-i Daqyānūs kim Tarsūs idi
 Şoñra çün adı anıñ Efsūs idi
- 346 İşbu dem o şehr bir vīrānedür⁴⁹
 Var iki kūy anda bil adı nedür
- 347 Bir kūyuñ adıdurur Fīs-i kebīr
 Ol biri kūy adıdur Fīs-i şaġīr
- 348 Çün muħarrir deftere virdi girih
 Hani'ye baġlandı işbu iki dih
- 349 Gör felek çarħı fenā Tarsūs'ını
 Nice vīrān eylemiş Efsūs'ını
- 350 İki fīs itmiş anı Efsūs iken
 Tahtġāh-ı şāh-ı Daqyānūs iken
- 351 'Ahdıyā yoġdur vefā'-i rüzıġār
 Bu fenā dünyā degildür ber-çarār
- 352 Gör şalāhiyyetle her işiñ tamām⁵⁰
 Tā işiñ ġayr ide Hıyy u Lā-yenām

Temme

Hāzā fī-evā'ili Şa'bāne'l-'azīm fī vaḡtı nuşfü'l-leyli min yed(i) ez'afi'l-'ibād
 Aħmed bin İsmā'il İzmīri ve 'an 'ibādi'llāh ve üstādihi mine'l-Müslimīn
 fī-sene 1152.

Kaynaklar

Abakay, Mehmet Ali (2012), "Ashāb-ı Kehf'in Hikāyesi ve Diyarbakır",
Dünden Bugüne Lice Sempozyumu, Mardin: Mardin artuklu Üniversitesi
 Yay., 275-292.

Afşaroġlu, Ali (2000), *Eshab-ı Kehf ve Rakıym (Maġara Arkadaşları)*, İstanbul:
 Hilal Yay.

⁴⁸ "(Resülüm! Orada bulunsaydın) güneşi görürdün: Doğduġu zaman maġaralarının
 sağ tarafına meyleder; batarken de sol taraftan onlara isabet etmeden geçerdı." 18
 (Kehf) 17

⁴⁹ şehr: şehir.

⁵⁰ şalāhiyyetle: şalāhiyyetile.

- Ahmet Rifat (2004), *Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafıyye*, C. 1-2, Ankara: Keygar Neşriyat.
- Akgündüz, Ahmed, Yaşar Baş, Rahmi Tekin, Osman Kaşıkçı (1993), *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Eshâb-ı Kehf*, İstanbul: Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası.
- Aksan, Doğan (1999), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Alparslan, Yaşar (2010), *Eshâb-ı Kehf-Vukûu, Şuyûu*, Kahramanmaraş: Ukde Yay.
- Ashâb-ı Kehf*, Gazi Husrev Kütüphanesi (Bosna Hersek), Türkçe Yazmalar, nu. 5574/6.
- Cem Dilçin (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- Çelebi, İlyas (2010), “Şeytan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 39, İstanbul,99-101.
- Çelebioğlu, Âmil (1999), *Türk Edebiyatı’nda Mesnevi*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- Erdem, Sargon (1989), “Amâlîka”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul, 556-558.
- Eshâb-ı Kehf Hikâyesi*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî-Roman, nu. 47.
- Eshâb-ı Kehf Kıssası*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi, nu. 4612.
- Halıcı, Feyzi (1993), “Çevgân”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul, 294, 295.
- Harman, Ömer Faruk (2006), “Mûsâ”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul, 207-213.
- Hikâyeti Ashâbü'l-Kehf ve bihî nesta’in*, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi, nu. 301/9.
- <http://kuran.diyaret.gov.tr> (13.07. 2014)
- <http://kuranmeali.org> (13.07.2014)
- İpekten, Halûk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Kaplan, Yunus ve Yakup Poyraz (2010), “Divan Şiirine Kaynaklık Etmesi Bakımından Oyunlar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-Klasik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı-Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı*, 3/15, 151-175.
- Karabey, Turgut (2012), “Evliyâ Çelebî Seyahâtnameinde Gûy u Çevgân Oyunu”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter, 81-86.

Kıyas-ı Enbiyâ, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, nu. A 107.

Koncu, Hanife (2012), "Ashâb-ı Kehf Metinlerine Bir Bakış ve Yûsuf-ı Meddâh'ın Ashâb-ı Kehf Mesnevîsi", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, S. 6, Yaz, 9-57.

Mehmed Emin, *Hikâye-i Ashâb-ı Kehf*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, nu. 835/1.

Mehmed Süreyyâ (1996), *Sicill-i Osmanî*, Haz. Ali Aktan, Abdülkadir Yuvalı, Metin Hülâgü, C.III, İstanbul: Sebil Yayınevi.

Mostarlı Ziyâ'î (2007), *Şeyh-i San'ân Mesnevîsi*, Haz. Müberra Gürgendereli, İstanbul: Kitabevi Yay.

Özek, Ali, Hayrettin Karaman, Ali Turgut, Mustafa Çağrırcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş (1997), *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Redhouse, Sir James W. (2001), *Turkish and English Lexicon-New Edition*, İstanbul: Çağrı Yay.

Sert, Özlem (2009), *Umudun Tarihine Yolculuk Yedi Uyurlar Efsanesi*, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Steingass, F. (2005), *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, İstanbul: Çağrı Yay.

Tuman, Mehmet Nâil (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, Haz. Cemâl Kurnaz ve Mustafa Tatcı, C.II, Ankara: Bizim Büro Yay.

Uluslararası İnanç Turizmi Ve Eshâb-ı Kehf Sempozyumu (2013), Kahramanmaraş: Türkiye Cumhuriyeti Kahramanmaraş Valiliği.

Yekbaş, Hakan (2013), "Divan Şiirinde Ashâb-ı Kehf", *Uluslararası İnanç Turizmi Ve Eshâb-ı Kehf Sempozyumu*, Kahramanmaraş: Türkiye Cumhuriyeti Kahramanmaraş Valiliği, 311-325.

Yekbaş, Hakan (2013), *Divan Şiirinde Ashâb-ı Kehf ve Râşih'in Ashâb-ı Kehf Mesnevîsi*, İstanbul: Kitabevi Yay.

Yılmaz, Mehmet (1992), *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, İstanbul: Endemik Kitapevi.

Yılmaz, Nuran (2006), "Klâsik Türk Şiirinde 'Ashâb-ı Kehf', İslâmî'nin Mesnevîsi Örneği", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 6, S.1, Adana, 35-64.

Yüksel, Hasan, H. İbrahim Delice, İ. Hakkı Aksoyak (1996), *İslâmî'nin Mesnevîsi*, Sivas: Dilek Matbaacılık.